

ОДГОВОРИ

НОВИ ПОДАЦИ О КАЛЕМЉЕЊУ БОГИЊА У СТАРИЈЕ ДОБА

Пре неколико година објавио је *проф. Тих. Р. Ђорђевић* једну белешку у којој је дао кратак преглед историје калемљења богиња и апеловао на скупљање грађе о калемљењу богиња у нашем народу пре него што се јављају квалификовани лекари.¹ Доцније су сам проф. Ђорђевић и д-р М. Јовановић-Батут изнели неке податке о томе с Косова и из Црне Горе,² мој ученик П. Мицовић податке из околине Гиљана,³ а д-р Р. Јеремић из Фоче.⁴ У вези с тим саопштићу податке о калемљењу богиња које сам лично скупио путујући по разним крајевима наше земље.

На Гласинцу, у Босни, сазнао сам да су у турско време православни свештеници калемили богиње. Калемили су сребрном паром, а мају би узимали од оспица с другог чељадета на тај начин да би том паром прорезали оспицу и онда исцеђеном мајом намазали урезе на десној руци, испод лакта, здравог лица. — Мате Шеро, католик из Дједина Дола у Фојничком срезу, у Босни, лично памти како су сами сељаци у турско време резали оспице преносећи гној с болесне чељади на здраву. — У Уздолу, у Рами, причали су ми како је за турскога времена пок. Мартин Зеленика *наврћо* оспице, а знали су да то раде и други сељаци: ухвате гноја у љуску од јајета, па наврћу здравој деци, пошто мало бричем расеку кожу на руци. У Прослапу, такође у Рами, у турско време тим су се бавиле старе жене које су умеле да *напарају*. — У Величанима, у Попову, сазнао сам да су у турско време жене *наврћале* оспице, али ми нису знали рећи како. А по казивању Миша Томашевића Сердара, старца из Цицрине, такође у Попову, сами сељаци су *наврћали* оспице преносећи на сламци *јед* са болесног на здраво чељаде, пошто би претходно бритвом расекли кожу, па би то место намазали. Наврћали су и мушкарци и женске, који се нису плашили да секу бритвом. Све сам те податке скупио у лето 1932.

Од старца Благоја Слијепчевића, насељеника у Урошевцу, сазнао сам (1933) да је пре неких 60—70 година у Гацку урезивао оспице Зарије Зимоњић, рођак војводе попа Богдана Зимоњића. Зарије је узимао гној с болесника у љуску од ораха, па онда танком сребрном паром зарезивао кожу на здравима и то место мазао гнојем из љуске. Урезивао је на челу и изнад леве шаке. То је Зарију био главни посао све до окупације Босне. Он је на описани начин урезао оспице и Благоју Слијепчевићу. Сем урезивања оспица,

¹ Тихомир Р. Ђорђевић, Калемљење богиња у старије доба. Гласник Скопског научног друштва V 363—365.

² Гласник Ск. н. друштва VII—VIII 411—412.

³ Предраг Р. Мицовић, Калемљење богиња у околини Гиљана за време Турака. Гласник Ск. н. друштва XI 282—283.

⁴ Dr. Ристо Јеремић, Калемљење богиња у старије доба у Фочи. Гл. Ск. н. др. XI 280.

Зарије се бавио још и гатањем, прорицањем и писањем записа (особито „Соломунова слова“), у које ни сам није веровао, него вешто искоришћавао непросвећеност и сујеверје сеоског света. Можда је такво калемљење богиња у Гацку било познато и пре Зарија (и дошло преко Дубровника, пошто је и Гацко, као и Фоча, било на истом путу из Дубровника у унутрашњост), а можда је Зарије то научио где другде: зна се за њега да је путовао по Србији.

У Васојевићима су се нарочито попови бавили *писањем писаница*, али су то чинили и сами сељаци. У Беранима је *биљежио ђецу од красџа* Илија Шекуларац. Он је ишао и изван Васојевића: видео сам Рада Гуљешића (56 год.) из Црнча (Бјелопољски срез) ког је Илија бележио кад му је било осам година. Илија је за тај посао употребљавао „бритвулин“. Мају је узимао с болесне деце и носио је у бочици. Илија је мају стављао у *квас*: разблажи је с водом и затвори у бочицу док узаври, и онда је тек употребљава. Урезивао је и он на кожи испод лакта. Зими је калемљени требао да неко време греје руку уз пећ. Илија је био сељак који се био преселио у варош. Ради калемљења је ишао и по селима, али није захтевао нарочиту награду, него се је задовољавао оним што би му ко дао.

У Бијелом Пољу на Лиму био је неки Јефто Чујовић (умро пре тридесет година), који је *биљежио* богиње. Не зна се од кога је научио ту вештину, можда од свог стрица Сима. Бележио је овако: кад би се у чијој кући поболела деца, он би тражио одобрење од мајке дечије да узме мају с деце. (Људи то нису радо допуштали, те су вештаци обично добивали мају од сиромашнијих, којима се је за то нешто плаћало). Јефто би с тако скупљеном мајом калемио по вароши, а ишао би и у села, кад би га позвали. Мају је носио у бочици, а од оруђа имао је једну иглу и кашичицу од срме. Иглом, замоченом у мају, пробо би пацијенту кожу. Озго би ставио мало хартије и завио крпом. По селима око Бијелог Поља било је и сељака који су знали да бележе оспике. Чувен је био пок. Павле Бубоња из села Блишкова. Као и други, и он је мају узимао с болесне деце и носио је у бочици. Бележио је и он на руци, али на три места. Бритвом би расекао кожу, па онда на то место ставио мају помоћу перушке од кокоши. Лечио је још свет од разних болести, вадио пушчана зрна из тела и сл. Од њега је остала реч: „Шта ће овај свијет радит кад ја умрем?“ Бележењем оспика бавио се је и муслиманин Хаско Бабајић из Бабајића. И Павле и Хаско су умрли још за турског времена. До рата 1912 долазио је у Бијело Поље и међу муслиманима бележио оспике и неки Алија, који је такође био са села. (Забележио у Бијелом Пољу 30 и 31 јула 1933).

У Стари Колашин долазили су *биљезари* и *биљезали* за *велике красџе*. Долазио је из Гиљана Стојко с још једним. Била су то, дакле, већ позната браћа Стојан и Перо Перићи.⁵

У Метохији сами сељаци су *биљезили* за *красџе*. Таквог човека звали су и *писар*, *пише од красџа*. Станоје Шкркић из села Крњина у Подгору (умро пре неких тридесет година) одлазио је и по другим селима. Био је зет Милутина Чекрлића из Дврсника (од једног Чекрлића сам и добио ове подате, 1933). У кући Чекрлића било је тада шездесеторо чељади, и Станоје је *писао* десеторо деце, која су сва лако прележала. И он је бележио на руци испод лакта. Пошто би расекао кожу и мало пустио крв, онда би стављао мају. Њему се је плаћало, и то по три гроша за свако калемљено лице.

У село Бандо (код Кос. Митровице) долазио је пре педесет година неки Мрчевић из Србије и *биљежио* од краста. Он би најпре угљеном (жеравицом) спаљивао кожу и онда стављао мају.

Још сам на Косову, у Неродимљи, сазнао да је у турско време поп Стојан (који сада живи у селу Гребњу) имао допуштење од власти *да бode*

⁵ П. Мицовић: на озв. месту.

сийанице. И он је бо испод лакта на десној руци. Допуштење од турских власти имао је и Цинцарин Пити из Горње Белице у Дримколу, који је ишао по селима и калемлио богиње. За свој труд је наплаћивао по три гроша.

На овом месту да изнесем још и оно што сам забележио у скопским селима о калемљењу оспига на стоци. У Горњем Лисичју сазнао сам 1931 ово. Кад би се овце разболеле од *бобињи*, сељаци би узимали мају од неке заражене овце (гној између цепа) помоћу игле са свиленим концем и онда тим боцкали здраве овце: конац упије мају, па кад се провуче кроз кожу здраве овце у њој остане маја. Игла је била сребрна. Ретки су били људи који су то знали, и у скопска села су обично долазили вештаци са стране да врше то *боцкање*. Највештији су у томе послу били *ћајалари* (ћаје, богати сточари). За боцкање се је вештаку плаћало по вољи. Углавном то исто сазнао сам и у селу Горњем Водну, 1933 године: вештак узима мају с болесне овце и преноси непосредно на здраву, којој ради тога засеца ухо. И у околини Струмице лечили су богиње, *сийаница*, код стоке преношењем маје с неког болесног или липсалог живинчета.

Мил. С. Филиповић